

305 Autoriõigus ja litsentsid

Marten Juurik

Tartu Ülikool

Tartu, Eesti, 15.08.18

Slaidid on osa õppematerjalist, mida kasutati ICOM-CIDOC suvekoolis „Digitaalne kultuuripärand“ 12.-17. augustil 2018 Tartus. Kõik autoriõigused kuuluvad Marten Juurikule.

Slaidide kasutamine on lubatud vaid seaduses ettenähtud vabakasutuse tingimustel või õiguste valdaja nõusolekul.

Autoriõigus ja litsentsid

SISSEJUHATUS

Agenda

- **Sissejuhatus**
- Intellektuaalomand
- Autoriõigus
- Autoriõiguse ulatus ja erandid
- Õiguste litsenseerimine
- Muuseumide infosüsteem
- Autoriõigusliku seisundi deklaratsioonid
- Probleemid ja väljakutsed

Kursuse eesmärgid

- Kursuse eesmärgiks:
 - suurendada teadlikkust autoriõiguslikest teemadest
 - toetada muuseumitöötajaid autoriõigusliku seisundi hindamisel
 - toetada õiguspärast digipärandi haldamist ja avalikustamist

Õpieesmärgid

- Kursuse läbinu:
 - tunneb autoriõiguslikke põhimõisteid
 - tunneb litsentside ja lepingute vormistamise põhimõtteid
 - oskab hinnata museaalide autoriõiguslikku seisundit (veidi paremini)

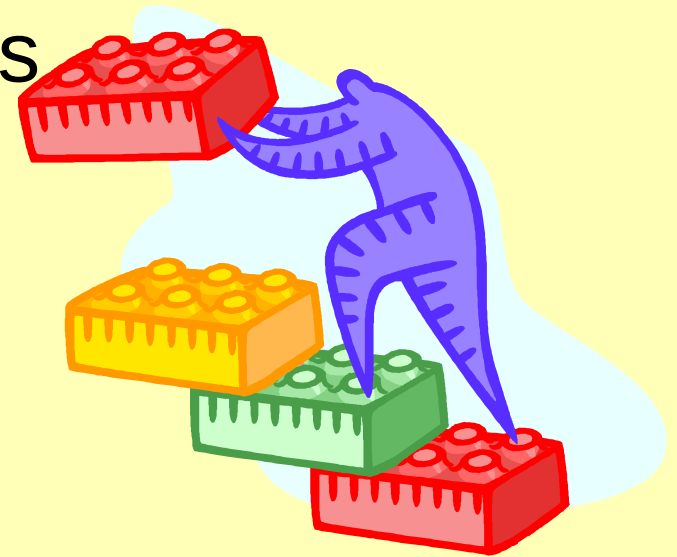
Kuulajaskond

- Kursus on suunatud:
 - digiteerijatele ja digiteerimise eest vastutajatele
 - üldiselt kõigile muusemitöötajatele

Kursuse läbimise eeldused

- MuIS-i kasutamise kogemus
- Digitaalsete koopiate avaldamise kogemus

Autoriõigus ja litsentsid

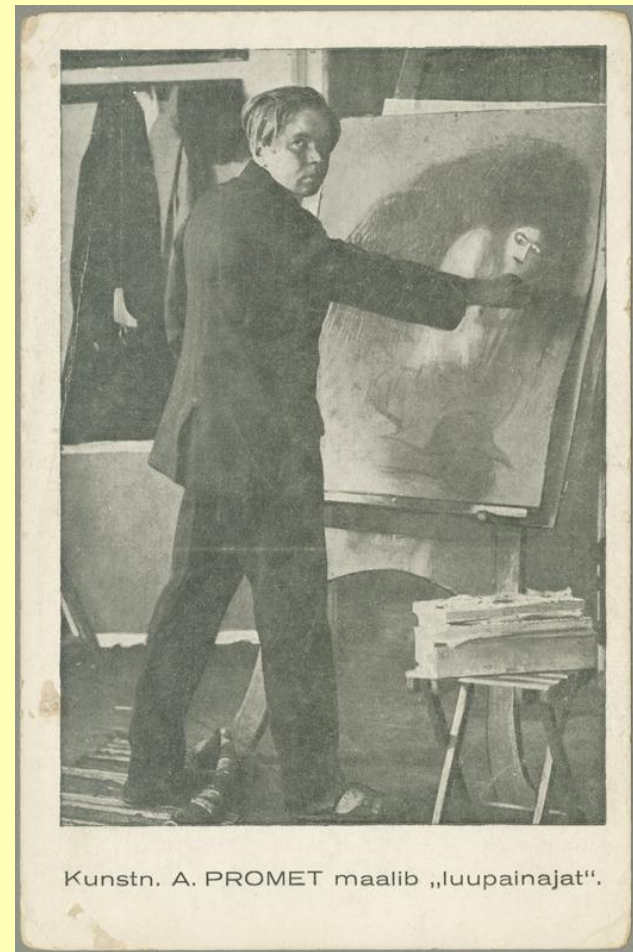
INTELLEKTUAALOMAND

Agenda

- Sissejuhatus
- **Intellektuaalomand**
- Autoriõigus
- Autoriõiguse ulatus ja erandid
- Õiguste litsenseerimine
- Muuseumide infosüsteem
- Autoriõigusliku seisundi deklaratsioonid
- Probleemid ja väljakutsed

Intellektuaalomand

- Intellektuaalse töö tulem
- Seadusega kaitstav
- Mittemateriaalne

Intellektuaalomandi kaitse

- Kodifitseeritud õigus
- Õiguspraktika
- Jõustamine
 - Riiklikud erinevused
 - Rahvusvahelised kokkulepped
- Mõjud
 - sotsiaalsed, majanduslikud, poliitilised, kultuurilised

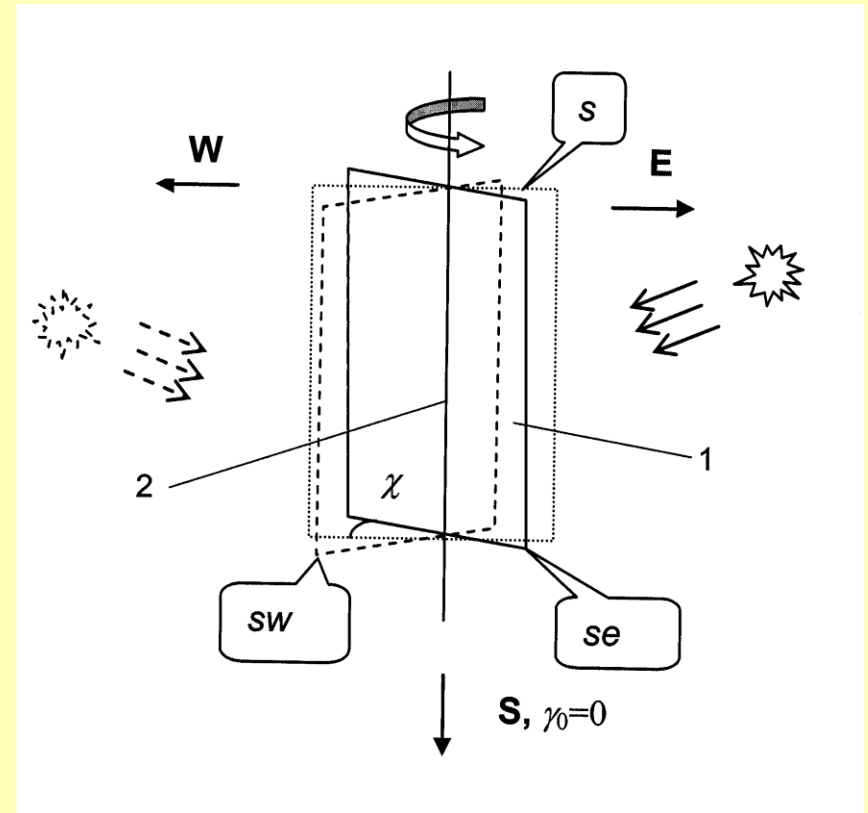
Intellektuaalomandi liigid

- Tööstusomand
- *Autoriõigus*
- *Ärisaladus*

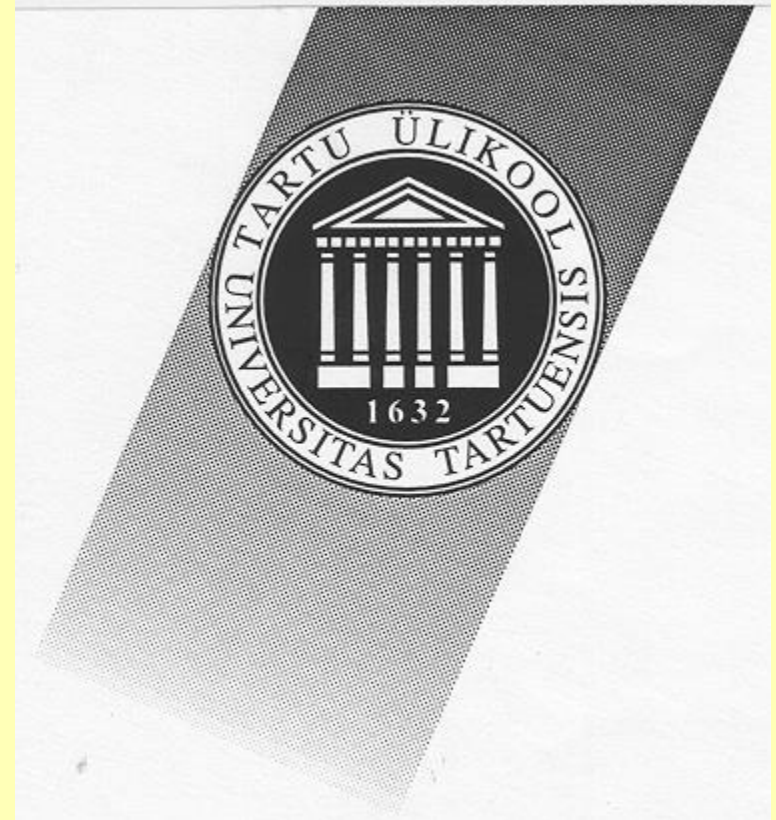
Leiutis

- Seade, meetod, aine
- Tuleb registreerida
 - Patent
 - Kasulik mudel
- Patenteerima = patendikaitset taotlema.

Kaubamärk

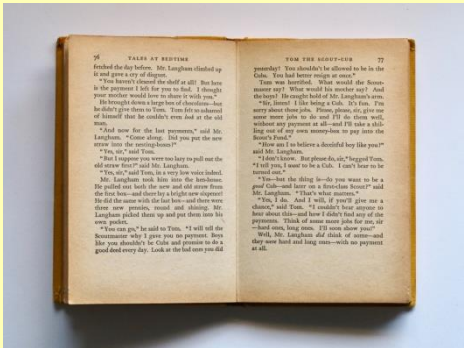
- Graafiline tähis
- Kaupade ja teenuste eristamine
- Tuleb registreerida

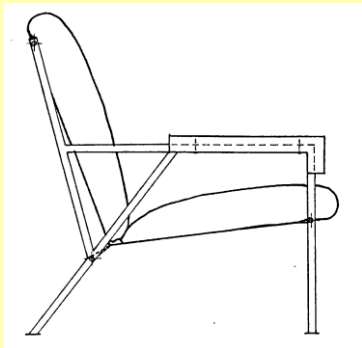
Muu tööstusomand

- Tööstusdisaini-lahendus
- Mikrolülituste topoloogia
- Geograafiline tähis

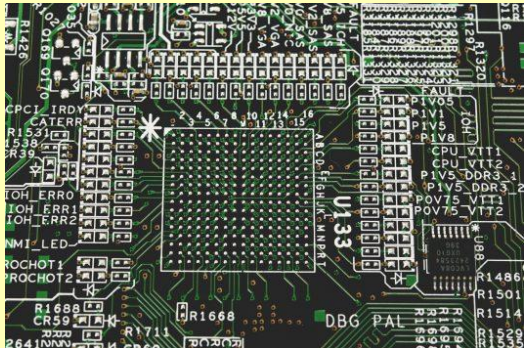
I ülesanne

A

B

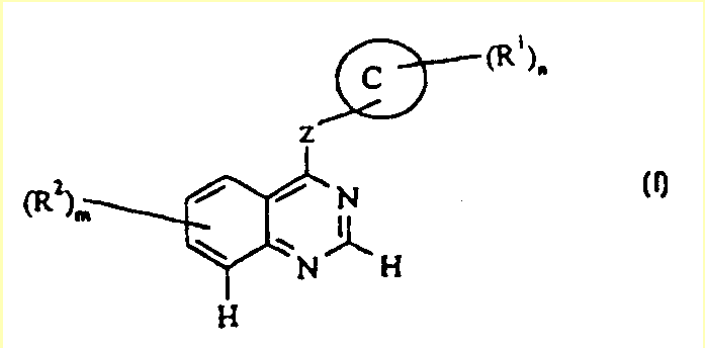
C

VÄRSKA

D

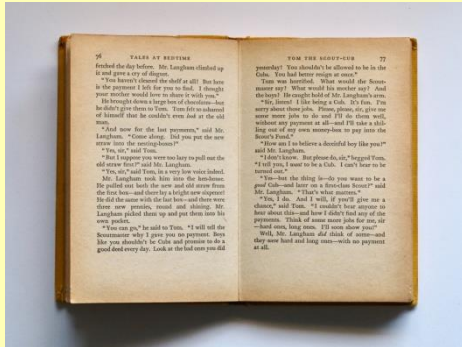

E

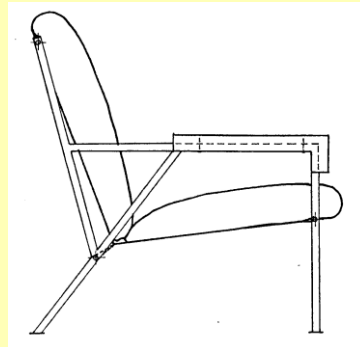

F

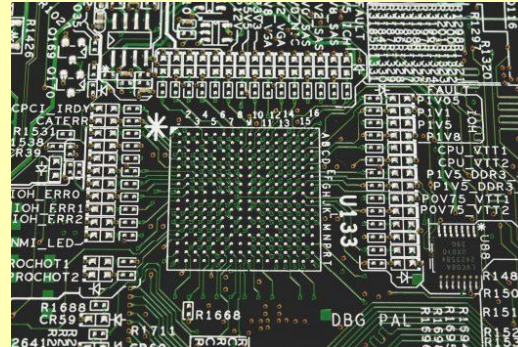
I ülesanne

AÕ

tööstusdisain

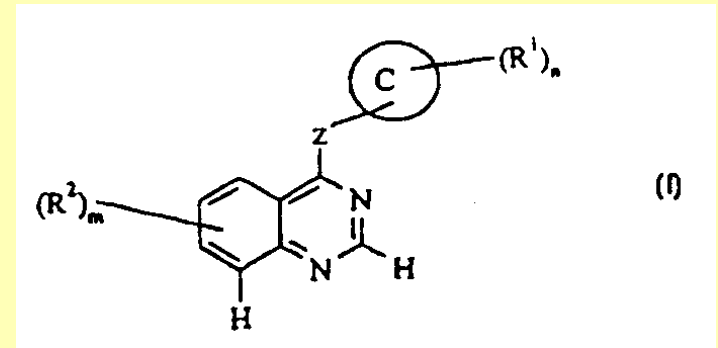
mikrolülitus

VÄRSKA

geograafiline
tähis

kaubamärk

leiutis

Mida meelde jätta?

- Autoriõigus ei vaja registreerimist
- Patenteerida saab vaid leiutisi
- Üks objekt võib sisaldada erinevaid intellektuaalse omandi liike
- Kujutis ja kujutatav objekt võivad olla erinevalt kaitstud

Autoriõigus ja litsentsid

AUTORIÕIGUS

Agenda

- Intellektuaalomand
- **Autoriõigus**
- Autoriõiguse ulatus ja erandid
- Õiguste litsenseerimine
- Muuseumide infosüsteem
- Autoriõigusliku seisundi deklaratsioonid
- Probleemid ja väljakutsed
- Kokkuvõte

Millal tekib autoriõigus?

- Teose loomisel
- Ei vaja registreerimist
 - © omab tähtsust vaid enne 1989 aastal avaldatud teoste puhul USAs
- Kaitstud on ka poolik teos
 - visandid, käsikirjad

Kes on autor?

- Üksik teose looja
- Loojate kollektiiv
 - Ühisautorsus
 - Kaasautorsus

Kellele kuuluvad õigused?

- Õiguste valdajale
- Autori(te)le
 - pärijad
- Tööandja
- Riik
- Kogumiku koostaja
- Produtsent

Teose kriteeriumid

- Originaalne
- Kirjanduses, kunstis või teaduses
- Objektiivne vorm
- Reprodutseeritav

Mis ei ole kaitstav?

- Teose sisu
 - ideed, teooriad, meetodid, printsiibid...
- Rahvalooming
- Faktid ja andmed
- Õigusaktid
- Kohtulahendid
- Haldusdokumendid
- Riigi sümboolika

Isiklikud õigused

- Autorist lahutamatud
- Ei ole üleantavad
 - tehinguga
- Autor võib anda nõusoleku
 - litsents kasutamiseks

Isiklikud õigused

- Autorsus
- Autorinimi
- Teose puutumatus
- Lisad
- Autori au ja väärikuse kaitse
- Avalikustamine
- Täiendamine
- Teose tagasi võtmine
- Autorinime kõrvaldamine teoselt

Varalised õigused

- Üleantavad
- Kontroll kasutuse üle
- Eesti Autorite Ühing
 - teostab õigusi
 - ei oma õigusi

Varalised õigused

- Reprodutseerimine
- Levitamine
- Tõlkimine
- Töötlemine
- Teoste kogumikud
- Avalik esitamine
- Eksponeerimine
- Edastamine
- Üldsusele kättesaadavaks tegemine

Õiguste kattumine

- Puutumatus
- Avalikustamine
- Töötlemine
- Levitamine
- Üldsusele
kättesaadavaks
tegemine

II ülesanne

- Foto skaneerimine
- Avalik maalinäitus
- Eksponaadi juurde infokasti loomine
- Võõrkeelse päeviku tõlkimine
- Museaali identse koopia müümine külastajatele

Oluline meeles pidada!

- Autoriõigus tekib automaatselt
- Autori isiklikud õigused ei ole üleantavad
- Autori varalised õigused kontrollivad teose kasutamist

Autoriõigus ja litsentsid

AUTORIÕIGUSE ULATUS JA ERANDID

Agenda

- Intellektuaalomand
- Autoriõigus
- **Autoriõiguse ulatus ja erandid**
- Õiguste litsenseerimine
- Muuseumide infosüsteem
- Autoriõigusliku seisundi deklaratsioonid
- Probleemid ja väljakutsed
- Kokkuvõte

AÕ käsitusvõimalused

- Majanduslik tähtsus:
 - intellektuaalomandi ekspluateerimine
 - õiglane tasu
- Väljendusvabaduse kontekst:
 - ideede ja info vaba levik
 - satiir, tsiteerimine
- Teadus- ja loometöö kontekst:
 - ühiskonna hariduslik ja kultuuriline areng
 - varasema loomingu edasiarendus

Autoriõiguse ajalugu

- 1662: Licensing of the Press Act
- 1710: Statute of Anne
- 1886: Berni konventsioon
- 1992: Eesti autoriõiguse seadus

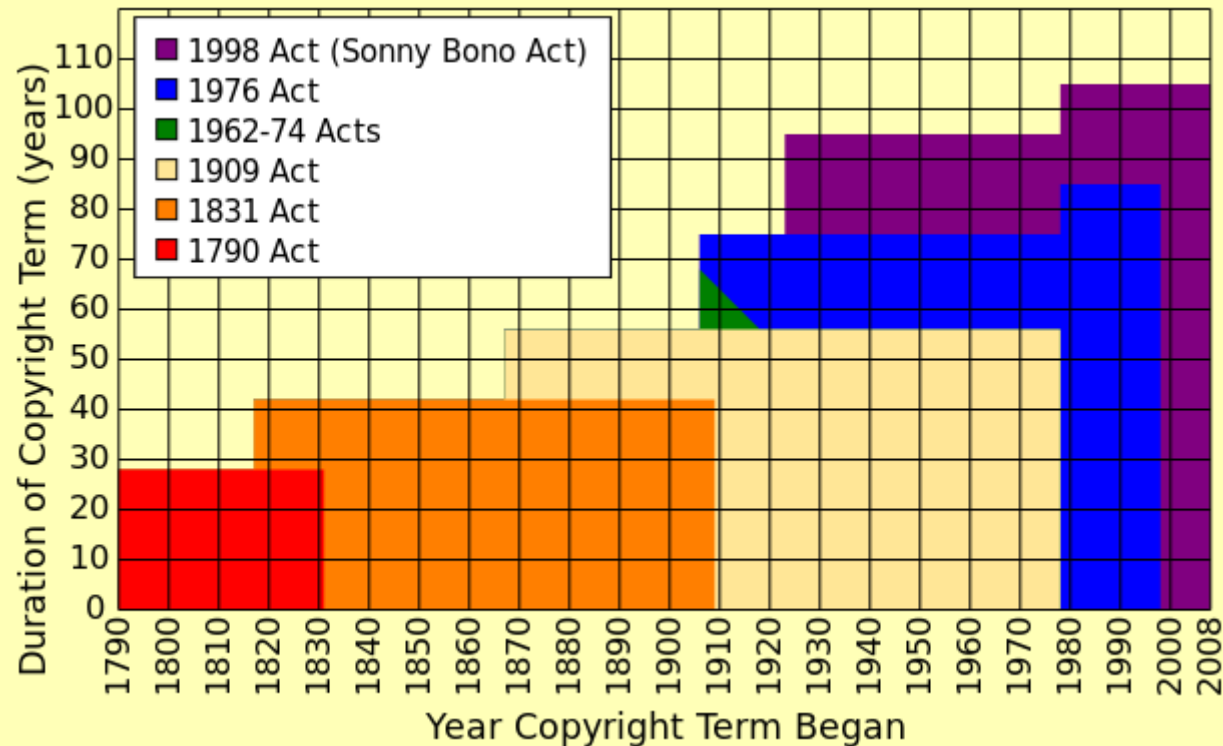
Autoriõiguse ajalugu

- Konfliktsete huvide tasakaalustamine
- Õiguste kehtivus on pikenenud
- Õiguste ulatus on laienenud
 - tehnoloogiline areng
- Kaasnevad õigused
- AÕ kriminaliseerimine

Mickey Mouse Protection Act

- **Copyright Term Extension Act (CTEA) 1998**
 - Autori eluaeg: +50 → +70
 - *Work for hire*: 75 → 95/120
- ELis pikendatud esitajate ja fonogrammitootjate õigusi.
 - Direktiiv 2011/77/EU: 50 → 70

Autoriõiguse pikenemine USAs

AÕ reguleerimisala

- Autoritasud
- Kaasnevad õigused
- Pärandamine
- Autorilepingud
- Kollektiivne esindatus
- Programmid ja andmebaasid

Kuidas tohib teost kasutada?

- Autori nõusolekul
 - tasu eest või tasuta
- Seaduse alusel
 - tasu eest: kassetimaks
 - tasuta: vabakasutus
- Õigused ei kehti

Teose vaba kasutamine

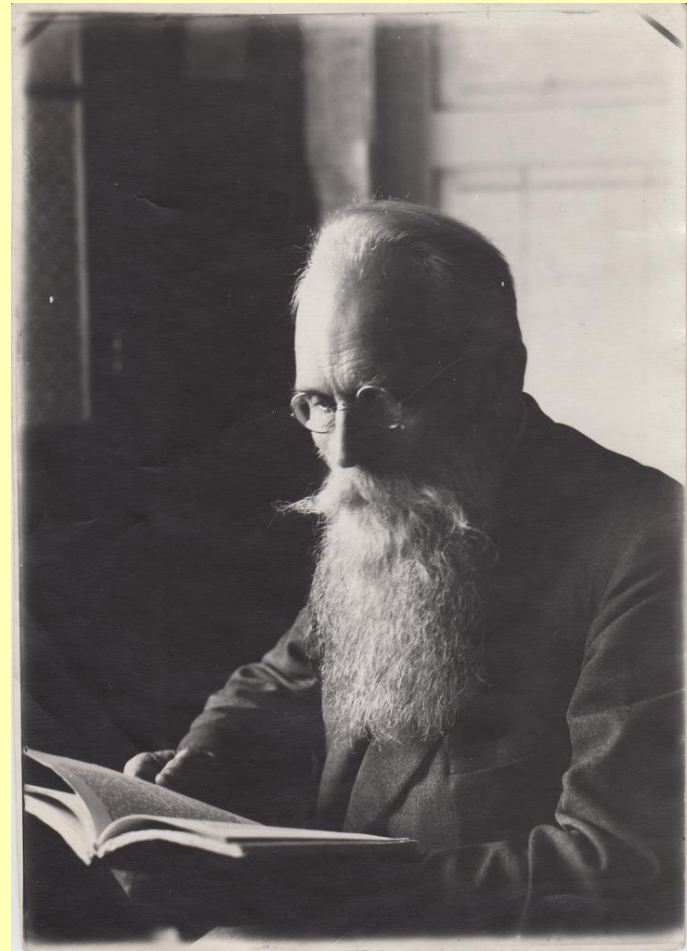
- Ainult seadusega ettenähtud juhtudel.
- Ei ole vastuolus teose tavapärase kasutamisega.
- Ei kahjusta põhjendamatult autori seaduslikke huve.

Mõningad tingimused

- Korrektne viitamine
- Eesmärk
 - mitteäriline
- Õiguspärasus
 - avaldamine
 - kasutamine
- Motiveeritud maht
- Asutuse ja teose piirangud

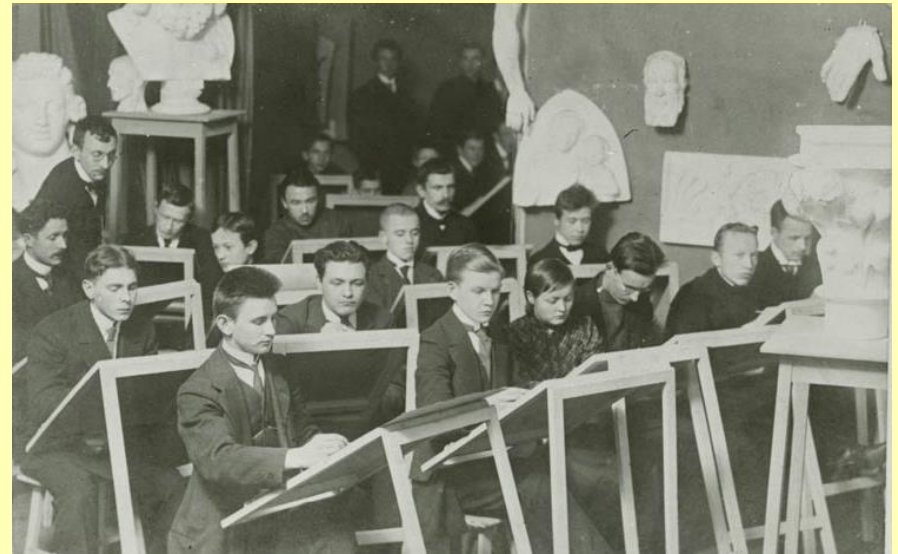
Isiklik kasutus

- Reprodutseerimine ja tõlkimine
- Mitteäriline
- Toetavad:
 - isiklik koopia
 - Isiklik kasutus

Teaduslik ja hariduslik erand

- Illustreeriv materjal
- Reprodutseerimine õppe- ja teadusasutuses
- Mitteäriline eesmärk
- Motiveeritud maht

Mäluasutused

- Teose asendamine
 - Kadunud, hävinenud või kasutuskõlbmatu
 - Ka teistele asutustele
- Säilitamine
- Ainult juhul, kui ei saa uut koopiat!

Mäluasutused

- Digiteerimine kogu säilitamiseks
- Kasutamine näituseks või kogu tutvustamiseks
 - Motiveeritud mahus
 - Mitteäriline

Digiteerimine AutÕSs

- Digiteerimise mõiste ja sisu põhineb kultuuriministri 13.02.2004. a käskkirjaga nr 31 kinnitatud riiklikul strateegial "Eesti kultuuripärandi digitaalse säilitamise riiklik strateegia 2004-2007"¹. **Digiteerimine hõlmab endas koopiate tegemist säilitamise eesmärgil.** Autoriõigusega kaitstavate teoste digitaalsete koopiate internetis kättesaadavaks tegemine on piiratud (vt autori ainuõigus AutÕS § 13 lg 1 p 9¹).

Orbteose vaba kasutamine

- Üldsusele kättesaadavaks tegemine
 - Kultuuriline või hariduslik eesmärk
- Reprodutseerimine
 - Digiteerimine, säilitamine, taastamine

Mis on orbteos?

- Kirjalik, audivisuaalne teos või fonogramm
 - Neis sisalduvad teosed
- Avaliku mäluasutuse kogus
- Esmakordselt avaldatud või edastatud
 - Euroopa Liit
 - Euroopa Majandusühendus
- Ei ole *tuvastatud* või *leitud* õiguste omajat

Orbteose keerulised kohad

- Palju õigusi omavaid isikuid
 - Igaüks omab õigusi oma osa suhtes
- Osaline nõusolek
 - Kasutamine orbteosega võrdsetel tingimustel
- Pole kunagi avaldatud ega edastatud
 - Üldiselt sarnased põhimõtted
 - Kuid nõutud on õiguste omaja nõusolek

Hoolikas otsing

- Enne kasutamist
- Kohased allikad
- Iga teos eraldi
- Dokumenteerimise kohustus

Kellele kuuluvad õigused?

- Ühe autoriga teos
 - autor, tema pärijad või esindajad
 - autori tööandja või riik
 - õigused omandanud isik
- Pseudonüümne või anonüümne teos
 - õigusi teostab õiguspärane avaldaja
- Ühise autorsusega
 - kõik autorid ühiselt
- Kollektiivne teos
 - kelle juhtimisel loodi ja kelle nimel avaldati

Kaasnevad õigused

- Esitajad
 - näiteljad, muusikud, lauljad, tantsijad...
- Heli- ja filmisalvestuse tootja
 - teose või selle esitamise salvestamine
- Televisiooni- ja raadioteenuse osutaja
 - õigused saate osas

Oluline meeles pidada!

- Lugege hoolikalt seadust.
- Ühel objektil võib olla hulk õiguste omajaid.
- Orbteose staatuse annab asutus.

Autoriõigus ja litsentsid

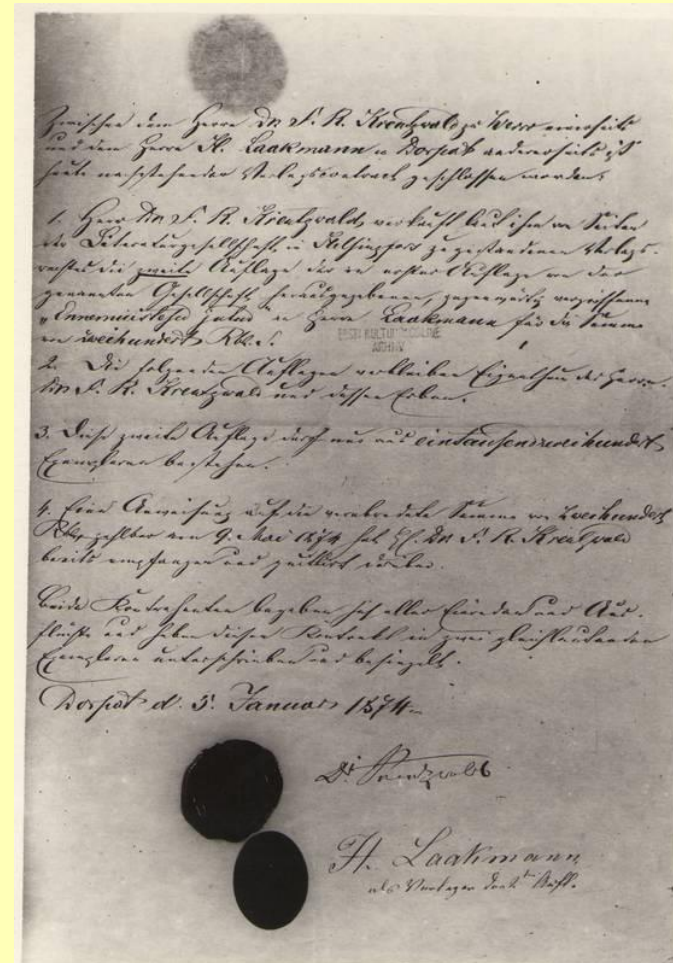
ÕIGUSTE LITSENSEERIMINE

Agenda

- Intellektuaalomand
- Autoriõigus
- Autoriõiguse ulatus ja erandid
- **Õiguste litsenseerimine**
- Muuseumide infosüsteem
- Autoriõigusliku seisundi deklaratsioonid
- Probleemid ja väljakutsed
- Kokkuvõte

Kuidas saada nõusolekut?

- Autor:
 - loovutab varalised õigused
 - annab kasutamiseks loa ehk litsentsi

Autorileping

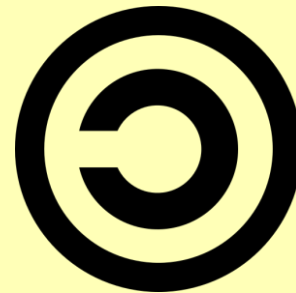
- Lepingu sisu:
 - teose kirjeldus
 - kehtivuse tähtaeg
 - tasu
 - üleantavad õigused
 - kasutamise viis
 - edasilitsentseerimise õigus

Litsentsileping

- Ainulitsents:
 - Isiklikud ja varalised õigused
 - Vaja autorilepingut
 - Piirab autori kasutust
- Lihtlitsents:
 - Isiklikud ja varalised õigused
 - Kirjalikult taasesitatav

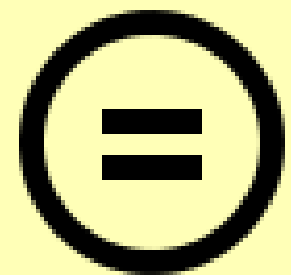
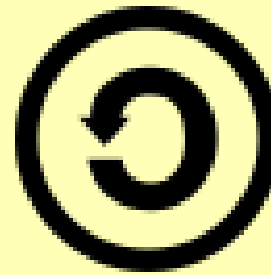
Creative Commons

- Tüüptingimused
- Ei pea ise litsentsi kirjutama
- Erineva ulatusega

CC BY-NC-SA 4.0

- Creative Commons
- Attribution
- Non commercial
- Share alike
- No derivatives

You are free to:

- **Share** — copy and redistribute the material in any medium or format
- **Adapt** — remix, transform, and build upon the material
- The licensor cannot revoke these freedoms as long as you follow the license terms.

Autoriõigused töösuhtes

- Varalised õigused tööandjale
 - Juriidiline isik
 - Riik
- Töölepinguga erisused
- Piiratud kasutus

Autoriõiguste pärandumine

- Päritav:
 - Varalised õigused
 - Lisad
 - Au ja väärikus
 - Avalikustamine
- Pärija:
 - Viimne tahe
 - Kultuuriministeerium
 - Lepingu alusel

AÕ vs omand

- Omaniku nõusolek
 - Parandamine, täiendamine
 - Kujutav kunst ...
- Õiguste ammendumine

III ülesanne

- Kellele kuuluvad varalised õigused?
 - Kunstniku lapselapsele kingitud maal
 - Töötaja tehtud fotod väliskülaliste pidulikust vastuvõtust
 - Koolis rühmatööna valminud kirjalik ja visuaalne lahendus õppejõu esitatud probleemile
 - Tundmatu isiku foto Faehlmanni monumendi avamisest Vana Anatoomiku ees

Oluline meeles pidada!

- Õigused liiguvad vaid lepinguga.
- Isiklikke õigusi saab litsenseerida.
- Tööandjale lähevad üle varalised õigused.
- Omandiõigus $\neq$ autoriõigus

Autoriõigus ja litsentsid

MUUSEUMIDE INFOSÜSTEEM

Agenda

- Intellektuaalomand
- Autoriõigus
- Autoriõiguse ulatus ja erandid
- Õiguste litsenseerimine
- **Muuseumide infosüsteem**
- Autoriõigusliku seisundi deklaratsioonid
- Probleemid ja väljakutsed
- Kokkuvõte

Muuseumid ja kaitstavad teosed

- Säilitamine (reprodutseerimine)
 - Asenduskoopia (asendamine pole võimalik)
 - Orbteos
- Digiteerimine (reprodutseerimine)
 - Lubatud kõigi kaitstud teoste puhul
- Kogude tutvustamine (kasutamine)
 - Motiveeritud maht
- Üldsusele kättesaadavaks tegemine
 - Orbteos hariduslikul ja kultuurilisel eesmärgil

MuS ja autoriõigused

- Kasutaja õigused
 - Sõltuvad autoriõigustest
 - Isiklik kasutamine
- Kasutusõiguste määramine
 - Kasutajaid abistav
 - Õiguskindlus
- Eeldab autoriõigusliku seisundi teadmist

Autoriõiguslik seisund I

- *Tegemist ei ole autoriõigusega kaitstavate teostega ega autoriõigusega kaasnevate õiguste objektidega.*
 - Aegunud
 - Ei ole kaitstav (nt. rahvalooming)

Autoriõiguslik seisund II

- *Autorile kuuluvad varalised õigused antakse territoriaalse piiranguta üle muuseumile. Üleandja kinnitab, et ta omab õigusi, mida ta muuseumile üle annab.*
- *Autoriõigusega kaasnevad õigused antakse üle eraldi lepinguga.*

Autoriõiguslik seisund II

- Varalised õigused muuseumile
 - Vajalik autorileping
 - Territoriaalse piiranguta
 - Kaasnevad õigused eraldi

Autoriõiguslik seisund III

- *Aktiga muuseumile loovutatava teose reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks (veebis avaldamiseks) antakse muuseumile lihtlitsentsiga territoriaalsete piiranguteta luba kogu autoriõiguse kehtivuse tähtajaks (samad õigused säilivad õiguste omajal). Üleandja kinnitab, et ta omab õigusi, mille kasutamiseks ta litsentsiga loa annab.*

Autoriõiguslik seisund III

- Lihtlitsent
 - Reprodutseerimine
 - Üldsusele kättesaadavas tegemine
 - Territoriaalse piiranguta
 - Kogu kehtivuse ajaks
 - Kaasnevad õigused eraldi

Autoriõiguslik seisund IV

- *Üleandja ei oma teose autoriõigusi ega autoriõigusega kaasnevaid õigusi.*
- Kes omab õigusi?
- Muuseumite erandit ei mõjuta

Autoriõiguslik seisund V

- Muud tingimused

Teabe eelregistreerimise leht

- Eraldi välja ei ole
- Fikseerida AÕ seisund
- Kes sõlmib lepingu?

Milline on eeldatav AÕ seisund?

- Fail:
[t1m_fn10310_126.jpg](#)
- Suurus: 225 KB
- Litsents: CC BY 4.0

Oluline meeles pidada!

- Asja üleandmine $\neq$ AÕ üleandmine
- Võimalikult palju infot!
- Vajalik pigem kasutajatele...

Autoriõigus ja litsentsid

AUTORIÕIGUSLIKU SEISUNDI DEKLARATSIOONID

Agenda

- Intellektuaalomand
- Autoriõigus
- Autoriõiguse ulatus ja erandid
- Õiguste litsenseerimine
- Muuseumide infosüsteem
- **Autoriõigusliku seisundi deklaratsioonid**
- Probleemid ja väljakutsed
- Kokkuvõte

Mis need on?

- Ei ole litsents
- Teave museaalide taaskasutamiseks
- Standardiseeritud vormis
- Kasutaja vastutus
- Vajalik eelnev AÕ seisundi tuvastamine

Üldine jaouts

- Kehtiv autoriõigus
- Autoriõigus ei kehti
- Muu

Kehtiv autoriõigus

- Muuseum valdab õigusi
- Õiguste valdaja luba
- Alati kehtib seadus
 - vabakasutus

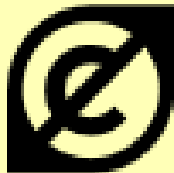
Autoriõigus ei kehti

- Muud seadused
- Digiteerimislepingud
- Annetuslepingud

 **IN THE
UNITED STATES**

 **CONTRACTUAL
RESTRICTIONS**

 **NON-COMMERCIAL
USE ONLY**

 **OTHER LEGAL
RESTRICTIONS**

Muud deklaratsioonid

- Raskused hindamisega
- Hindamist pole tehtud
- Kasutaja vastutus!

 **COPYRIGHT
NOT EVALUATED**

 **NO KNOWN
COPYRIGHT**

 **COPYRIGHT
UNDETERMINED**

IV ülesanne

- Kas MulSi mäрге “kasutusõigused määramata” on autoriõigusliku seisundi deklaratsioon?

Mida meelde jätta?

- Deklaratsioon ei ole litsents
- Infoks kasutajatele
- Kasutaja vastutus

Autoriõigus ja litsentsid

PROBLEEMID JA TULEVIKU SUUNDUMUSED

Agenda

- Intellektuaalomand
- Autoriõigus
- Autoriõiguse ulatus ja erandid
- Õiguste litsenseerimine
- Muuseumide infosüsteem
- Autoriõigusliku seisundi deklaratsioonid
- **Probleemid ja väljakutsed**
- Kokkuvõte

Leitavus ja kättesaadavus

- Puudulik dokumentatsioon
- Standardid
 - Litsentsid
 - AÕ seisund
- Andmebaaside kasutusmugavus

Muutuv regulatsioon

- Kaitse pikeneb
- Erandid muutuvad
- Uued direktiivid ja seadused

Rahvusvahelised erisused

- Euroopa Liidus sarnane
- Liigub ühtlustumise suunas
- Erisused:
 - Isiklikud õigused USAs
 - Originaalsuse lävi
 - Vabakasutuse tingimused

Majanduslikud huvid

- Vastuseis jagamisele
- Õiguste valdajad on mõjukad
- Suured kahjunõuded
- Kultuuripärandi ekspluateerimine

Muuseumi loodavad teosed

- 3D mudelid
 - Fotod
 - Andmebaasid
 - Tekstid
-
- Õigus saada tasu?

Autoriõigus ja litsentsid

KOKKUVÕTE

Agenda

- Sissejuhatus
- Intellektuaalomand
- Autoriõigus
- Autoriõiguse ulatus ja erandid
- Õiguste litsenseerimine
- MulSi kategooriad
- Probleemid ja väljakutsed
- **Kokkuvõte**

Kokkuvõte

- Ei pea kartma
- Kasulik tööriist
- Kasutajate huvides
- Täpsem dokumenteerimine

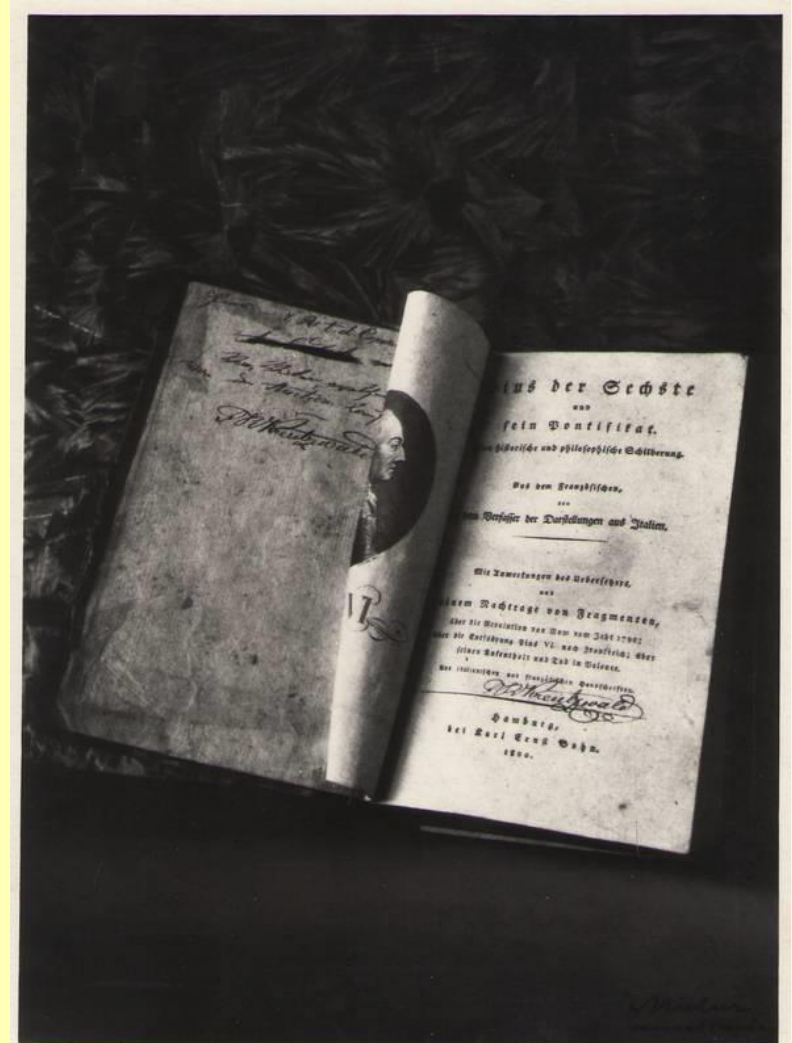

Oluline meelde jätta

- Üks objekt võib sisaldada erinevaid kaitstavaid elemente
- Ühel objektil võib olla hulk õiguste omajaid
- Lugege väga täpselt

Mõningat lugemist

- Hanson, M;
Kuningas, M; Muuk-
Adrat, T; Pohlak, R;
Urmet, A. (2014)
*Intellektuaalomandi
õppematerjal*
- Rahvusraamatukogu
autoriõiguse info

Aitäh!

- Kontakt
 - Email: marten.juurik@ut.ee